



Nro 29.

A' HELS. R. TSASZARNAK ÉS A. KIRALYNAK  
KEGYELMES ENGEDELMÉBÖL.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Költ Bétsben Octobernek 8-dik napján 1793.  
esztendőben.

*Virtus et in hoste laudanda.*

az az :

*Alég az ellenségben is ditséretet érdemel a' virtus.*

Valamint leg nemesebb, úgy leg veszedelme-  
sebb tulajdonsága az emberi nemzetnek a'  
szerelem. E' nélkül a' leg kisebb társaságotka  
sem lehetne állandó — e' nélkül nem paraditsom,  
hanem tsupa pokol vólna e' világ — e' nélkül sem  
atyák, sem anyák, sem testvérek, sem rokonok,  
sem barátok nem vólnának, és hanemha szüntel-  
len újj embereket teremtene a' teremtő, eggy száz  
elzöldő el forgása után pulztává, és a' vad ál-  
latoknak barlangjává tétetne e' földnek kerekse-

ge. Ellenben a' szeretet által szaporodik az emberi nemzet, az éggymáshoz való szíves hajlandóság és szeretet által vagyon a' két nem között való költsönös barátság — a' szeretet édesíti meg a' férfinak nyomorúságos életét, és házi népének tartásáról való gondoskodását — a' szeretet felejteti el az édes anyákkal a' szülésnek idején szenvedett fájdalmaikat — a' szeretet könnyíti meg éjjeli nappali nyughatatlanságaikat — a' szeretet tápláltya a' szegényeket, gyámolgattya az ügye fogyottakat; rövid szóval ki mondván, nem csak leg nemesebb, hanem égszersmind leg édebb tulajdonsága az emberi természetnek a' szerelem; a' ki ezt nem kostoltya, még csak képzelni sem tudja e' világnak leg nagyobb bölcsőségét.

De e' mellett veszedelmes tulajdonsága is az emberi természetnek a' szerelem. A' melly ifjú a' szerelemnek tüze által el foglaltatik, sem éjjeli, sem nappali nyugodalma nincsen, a' benne lévő eméltő tűz miatt. A' tanuló ifjú, még akkor is, midőn közönséges tanításokon vagyon, avagy mikor tanuló szobájában könyveit elő vévén olvas, el felejtkezvén kötelességéről, hajlandóságának leg kedvesebb tárgyáról gondolkodik, *experto crede Da goberto*. A' felettébb való szerelemben merült ifjúnak nemcsak szomorúságot, nemcsak bút 's gondot; hanem gyakorta elmebeli bódulást, nyavalyát, sőt erőszakos halált is okoz a' szerelem. Sokan fel tett izéllyaikra vagy egygy, vagy más akadályok miatt nem juthatván, önnön magok keresik a' veszedelmet, és éjjeli 's nappali kínzó gondolatyaiktól másképen meg nem menekedhetvén, önnön magok veszik el magoknak életüket.

Két hasonló felettébb való szerelemben ereszkedett ifjúnak példáját olvassuk egygy Párisi levéiből. Egygy *Bouchard* nevű 30 esztendősi ifjú all hadnagy, szerelemben botsátkozott *Gardeil Victoria* szépen termett, kellemetes ábrázatú, tekintetű, nyájas beszédű, 's magát kedvelteni tudó, 24 esztendősi hajadonnal. Mind ketten felet-

több szerették egymást — mind kettő gyönyörködött egymásban — mind kettő ohajtotta az égy-mással való szoros égyességet — mind ketten nehezen tűrhették, ha csak 24 óráig nem szemléhették is egymást; 's annyival inkább nevedett egymáshoz való indulattyoknak tüze, mennyivel több akadályt láttak magok előtt, öszve szerketeléseknek tökéletességre való vitelére. Hijjába esedezett *Bouchard* édes atya előtt a' házasságra való engedelemért, hijjába keresett magának közbenjárókat édes atya kemény szívének meg hajtására, nemcsak meg nem nyerhette ötöt, sőt inkább féihetett ősi örökségéből való ki záratatásából is. Gyakorta sűrű könnyhúllatásokkal panaszokodott kedvesének, édes atya kemény szíve, 's a' szerentsének mostohasága ellen, és világosan ki mondotta nékie, hogy más módja nintsen éjjeli nappali kinnyaitól való meg szabadulhatására, életének meg rövidítésénél. *Esküszöm, úgymond kedvese, magánosan meg nem fogsz halni, hogyha állandó lészel fel teteledben, én is példádat fogom követni.* Kevés idővel azután oda hagyta az ifjú tizt *Páris* városát, 's hazájába ment *Plaitybe*. Aug. 6-ik napján oda ment kedvese is, másnap reggel öszve találkoznak, 's láttya a' személy, hogy kedves szeretőjének nints egészen helyén az elméje, 's attól való féltében, hogy minapi fel tételét tökéletességre viszi kedvese, a' kedves alak pistolt kap, és egészen el tökélli magában, hogyha amaz magát meg öli, ő sem akar többé élni — estefelé egy kertbe megyen az ifjú *Bouchard*, utánna lopakodik *Victoria* is — amaz maga magának a' szájába lö — ez is hasonlóképpen, hanem sem egyik, sem másik nem holt meg mingyárt. A' meg sebesitetett *Victoria* sebéről el felejtkezvén, újjabb jeleit adja kedveséhez való hajlandóságának, fel kell a' földről, ki megy tántorgó lábakkal a' kertből, 's azon esedezik a' kert urának, hogy menne kedvesének segítségére. Három egész óráig jár ide 's tova az érzékeny *Victoria*, fűhöz fához folyamodik kedves *Bouchardjának* veszedelemből való ki men-

tésére; végtére a' hosszas vér folyás miatt maga is elájul, 's a' földre le esik. A' vizsgálás után úgy találtaik, hogy sem égyiknél, sem másiknál nem halálos a' lövés, mind kettő seb orvosokra bízattik.

A' régi Frantzia constitutió szerént az ilyen fémévekre halálos szententia szokott mondattani; ellenben a' Fr. közönséges társaságnak új törvény könyvében semmi büntetés nem találtatik egy olly tselekedet felől, a' melly ugyan a' vétekezésnek neto-féke eleibe vitethetik, de a' mellynek büntetésére semmi jussa nintsen az emberi társaságnak. A' békesség szerző bíró nem akarván ezt a' rendkívül való történetet magára venni, minden környül állásaival együtt papírosra teszi, 's Párisba küldi a' törvényes miniszternek. Ide telzem a' réá küldetett választ: „Bel-  
 „ ső meg indulással olvastam *Bouchard Károly*  
 „ *Miklósnak*, és *Garbeil Victoriának* törvénybe  
 „ lett idéztetésekét, és meg vizsgálattásokat. In-  
 „ kább a' Filosofusnak, mint bírónak figyelme-  
 „ tességére méltó történet ez. Régi törvényeink  
 „ öfzve zavarták az embernek meg tévelyedését  
 „ a' vétkekkel, és kégyetlenül üldözték azokat,  
 „ kiknek egész vétkek abból állott, hogy szeren-  
 „ tséltlen életek terhének el viselésére nem volt  
 „ elegendő szívek; halálra írhék azokat, a' kik  
 „ önuon magok meg öléseket el hibázták. A' sza-  
 „ bad nemzetnek törvény adói, szerentsére meg  
 „ különböztették az emberi erőtlenségből szármá-  
 „ zott tévelygéseket, mellyek csak egyedül az  
 „ azokba esteknek ártanak, azoktól a' vétkektől,  
 „ mellyeknek meg büntetése az egész társaságnak  
 „ jussa vagyon. Meg lévén arról győzöttetve, hogy  
 „ nintsen bátorságosabb e'zke a' maga gyilkos-  
 „ ságnak el hártására, az ollyan törvénynél,  
 „ melly minden szabadságot és egyenlőséget se-  
 „ retöknek életeket betessé teszi, semmi törvényt  
 „ 's büntetést nem hoztak az illetén szomorú te-  
 „ velységbe esett kegyensétekről. A' hol a' tör-  
 „ vény meg sértetésének helye nintsen, nintsen

„ ottan vétek is a' társaságnak szemei előtt, és  
 „ a' melly tselekedetről halgat a' törvény, akár  
 „ mióemű legyen az, egyedül a' vétekezésnek  
 „ inélő széki cseibe lehet vinni és meg ítélói. —  
 „ Egyébb iránt ezen szomorú történetnek külö-  
 „ ös környül állásai azt kívánnyák, hogy még  
 „ csak gondolatul se lehessen azt vétekek tar-  
 „ tani. Semmit egyebet nem talál abban a' va-  
 „ lóságos érzékeny lélek, a' fiúi kötelességnek  
 „ győzedelménél, mellynek e' két nemes gondol-  
 „ kozású egymást szeretők élteket is készek vól-  
 „ tik fel áldozni. Leg inkább vádolhattya a'  
 „ szerentsétlen ifjúnak édes atyát a' lelki ismé-  
 „ ret. Melly nagy meg bánást okozhat nékie szí-  
 „ vének keménysége, melly egygy olly kérést ve-  
 „ tett meg, melly éppen nem vólt a' törvény  
 „ szerént szükséges, és így annyival nagyobb je-  
 „ le vólt a' fiúnak édes atyához igaz fiúi tiszte-  
 „ letének. A' törvény szerént azt itten leg in-  
 „ kább lehet sürgetni, hogy e' két egymást szeretők  
 „ ölzve házasitassanak. Mellyre nézve irni fo-  
 „ gok az öreg *Boucharznak*, a' ki egyébben vi-  
 „ gasztalást nem találhat, hanem az én általam  
 „ javasoltatandó módban. A' hazának óltarán  
 „ kell a' két egymást szeretőknek égygyesülése-  
 „ ket meg erősíteni, 's nem kell őket a' véres theá-  
 „ tromra vinni.

Valamint e' mostan le irt levél, úgy az is  
 kiváltképpen való ditséretet és figyelmetességet  
 érdemel, mellyet ez a' Frantzia minister a' múlt  
 August. 13 dik napján irt az öreg *Bouchardhhoz*:  
 „ Polgár! a' könnyhúllatásig meg indúltam sze-  
 „ rentsétlen fiad törvényes vizgáltatásának olvá-  
 „ sásán, és által láttam abból, hogy ő némű né-  
 „ műképpen atyához való fiúi tiszteletének áldo-  
 „ zattyává leve, mellynek nemcsak szerentséjé-  
 „ vel ölzve köttetett égygyességét, hanem még éle-  
 „ tét is fel akarta áldozni. Polgár! annyival ér-  
 „ zékenyebb ez az áldozat, 's annyival nagyobb  
 „ virtus fiadban, mivel az új törvények fel sza-  
 „ badították ötet azon meg égygyezéstől, melly-

„ nek meg engedése szomorú történetet okozott,  
 „ Ó Polgár! mennél jobban érzi az édes atya,  
 „ hogy ő magzati előtt nagy tekintetben vagyón,  
 „ mennél jobban veszi észbe, hogy azok ötet tisz-  
 „ telik, annál inkább kell nékie az azzal való  
 „ visszaélést kerülni. Fiadnak szomorú esete  
 „ annyival szorosabban kössön tégedet vele egy-  
 „ be. Erősítsd meg azt a hajlandóságot, mely  
 „ egyedül a' kegyes szívben bimbózhatott ki. —  
 „ fiadat szerentsésé, magadat is vele égyütt sze-  
 „ rentsésebbé tehedd. Nem úgy irok én tenéked  
 „ mint minister, hanem inkább mint atya. Igen  
 „ is a' vagyok Polgár! és melly örömetst meg  
 „ égyeznék egygy olly szövetségben, mellynek  
 „ a' kegyes fiú az én jó tettzésemnek meg nye-  
 „ rése nélkül, életét is fel akarná áldozni.

*Garat collega társunk, a' ki Status minister-  
 ségből, közönséges újság írói méltóságra hágott,  
 újság leveleiben illyetén jegyzéseket tetzen a' sze-  
 rentsétlen XVI Lajosnak szerentsétlen özvegyétől  
 Maria Antonia királynéről. Minden nap, úgy-  
 mond, reggeli 7 órakor kel fel, és estéli 10 óra-  
 kor fekszik le, azokat a' katona ör állókat, kik  
 szobájában állanak strázsát, uraknak nevezi, szol-  
 gáitóját pedig asszonymnak — a' policiai vigyázók,  
 és azok, a' kik kötelességek szerént meg szokták  
 a' királynét látogatni, Madamének nevezik ötet —  
 jó ízűen eszik, reggel tsokoládét iszik; délbe levest,  
 s többnre tehén, tsirke, és bárány hust eszik.  
 Ebéd felett viznél égyebet nem iszik, és ebben,  
 a' mint maga szokta beszélleni, édes anyját b. e.  
 Maria Therésia Császárnét, és királynét követi,  
 a' ki soha életében bört nem ivott. Ennekelötte  
 az Angliának revolútióiról írott könyveket olvasta,  
 most pedig az ifjú Anacharsisnak Görög Országon  
 által tett útazását, mellynek szerzője Abbé Bart-  
 helemy volt. Maga öltözik fel, maga tsinosítja  
 meg fejét — szemei veresek, haja őszbe elegyedett,  
 tekintete édes, külső viselete még most is királyi.  
 Minthogy abban a' vélekedésben vagyón a' N.  
 Gyűlés felöle, hogy másokkal titkos levelezést*

tart, minden emberi társaságtól való el záratására, a' fog háznak mind ajtaja, mind ablakai eleibe nadrágtalanokból való örr-állókat parantsolt állíttatni. — Fog háza nedves, melly ellen magok belső vigyázói is panaszolkodtak immár, önnön maga pedig a' királyné nem, a' szomszéd szobákba záratott affzony foglyok keveset gondolnak vele, gyakorta való lárináik által éjjeli nyugalomát is meg háboríttják. A' szolgálattyaára rendeltetett affzony minden lehető figyelmetességgel, és tisztelettel vagyon iránta, csak hogy nem bálorkodik hozzája való hajlandóságát külső képpen mutatni. Minap meg kívánván a' királyné a' minye ételt, leg ottan egy gyümölds áruló affzonyhoz ment szolgálója, szép dinnyét kért tőle, mondván, hogy ő azt a' királynénak viszi, a' leg szebbet kereste ki a' gyümölds áruló affzony, és midőn annak árát tudakozta volna a' szolgáló, így szólott: mond meg a' királynénak, tökéletes meg elégedéssel leszek, ha éppen olly gyönyörűséggel fog abból enni, mint a' minéművel én ezt küldöm s. a. t.

Azt is *Garat* újság leveleiből olvassuk, hogy a' polgári előjáróknak parantsolattyyokra, minden betses portékák el vétettek a' királynétől, melly dolog nyomtatott tzedulák által közönségessé is tétetett a' városban, azt akarván tudtára adni a' községnek, hogy ők fel nyílt szemekkel vigyázzanak a' szereztséttlen királynéra. A' tőle el vétett betses portékák egy arany gyűrűből, egy köves gyűrűből, és két zomántzos gyűrűből, egy repetáló arany órából, és egynéhány patsét nyomókból állanak, mellyeknek egyikén ez az irás vagyon: *L' amour, et la fidelité*, az az, a' szeretet és hűség s. a. t.

Eppen most ötlük efzembe egy anecdota ezen szereztséttlen királynéról. Minekutánna 1769. ézt. XVI *Lajosnak*, de még akkor csak *Delfinusnak* el jegyeztetett volna, közelgetvén Frantzia Országba lejendő menetelének ideje, édes anyyával b. e. *Mária Therésia*val együtt azon Apázzák klauro-

mába ment bútsúzni, mellynek helyén, itten a' Gr. *Frise* háza, és a' *Bétsi* Protestáns lakosoknak templomaik építettek. Ezt a' klastromot az az Austriai házból való hertzeg asztony építette, a' kit XIV-ik *Lajos* Fr. király repudiált, az az háza küldött. Ennek a' hertzeg asztonynak képét látván *Mária Theresia*, így szólott Frantzia Országban majdan indulandó kedves leányának: *Meg lásd*, úgymond, *hogy te is úgy ne járj mint ez*; melly szókon el keseredvén *Mária Antonia*, keservesen sirt. Talám ugyan előre meg érzette a' rajta történt nagy szeremsétlenséget!

### Hadi Történetek.

*Koburg* hertzegnek, a' *Bétsi* hadi Cancellariához *Bavay* fő quártélyából Sept. 24 ik napján küldött jelentéséből értyük, hogy B. *Knobelsdorf* Pr. Gen. Lájtinántnak *Luxenburgba* lett érkezésig meg lehető s tsendességben voltanak a' Frantzia; hanem akkor, úgy mint Sept. 12-ik napján reggeli 5 és 6 óra közt nagy számmal mutattak magokat az *Evringi* kápolnánál. Ezeket *Pleicher* Pr. Obester a' *Golcz* regimentjének huszáraival meg támadta, és minekutánna az erdőbe vették volna magokat, a' gyalogságot utánnok küldötte 40 embernél többet le aprítatott közülök, 56 pedig rabságba ejtett egy kapitánnyal égyütt. A' miénknek igen tsekély, vagy éppen semmi veszteségek nem vólt.

Ezen jelentésében emlékezetet teszen azokról a' hadi tisztekről is, a' kik a' *Quesnoy* vár ostromlása alatt mások felett meg különböztették magokat, u. m. Gr. *Kinszki Ferentz*, és B. *Tercy* F. M. Lájtinántokról; B. *Hutten*, *Dégenschild*, *Schneider*, hertzeg *Auersperg Wilhelm*, és Gróf *Hoditz* Gen. Májorokról. Ennekfelette *Unterberger*, és Gr. *Kollowráth* ártillerie Gen. Májorokról, *Penzenstein* F. M. Lájtinántról; *Roos* Obesterről, *Rouwroy* és *Müller* Obristlájtinántokról; nem különben *Szahay*, *Sonntag*, és *Bubna* fő Strásza-



mesterekről, 's több alsóbb, és felsőbb rangú hadi tisztokról, kiket nevenként nevezni nem tartjuk szükségesnek. A' rabságba esett *Quesnoy* őrizők között egy General, 4 Obester, 9 Obrist Lajtinánt, 3 fő Strázsa mester, 80 kapitány, 75 fő hadnagy, 80 all hadnagy, és 4963 köz ember strázsamesterekkel és káplárjaikkal egyetemben vannak. E' mellett 65 ágyú, 's 9 zászlók nyertek el. Sept. 11-dik napjától fogva 20-dikáig történt tsatákban *Kasvadi* kapitány és *Tomtsányi* fő hadnagy estenek el az *Eszterházi* huzár regimentéből.

A' mióta Sept. 15-ik napjától fogva *Ó Breysak*nak lövöldöztetéséhez fogtak a' Frantziák, azóltától fogva nem próbálták a' *Rajna* vizén való által jövetelt; ellenben számos gyalogsággal mentenek ki *új Breysakból* a' *Rajna* partján lévő örálló helyeikre, és mind külső vigyázattyaiknak, mind battriáiknak számokat öregbitették, a' kikre az *ó Breysak* lövöldöztetésének folytatása alatt a' miénk is keményen ágyúztattak. — Mivel minden házak tellyesek voltak *ó Breysakban*, gabonával, szalmával, szénával, és fával; ennek felette az ott lévő katonaság sem segíthetett a' lakosoknak a' tűz óításban, 110 háznál több meg nem maradt, a' többi mind földig le égett. 3000 bombát, 1800 16 fontos ágyú golyóbist lövöldözött oda bé az ellenség; részünkről pedig 264 18 fontos, 90 12 fontos, és 20 2 fontos golyóbis lövetett reájok.

Egy magános levélből olvassuk, hogy lehetetlen az *ó Breysaki* lakosoknak nyomorúságokat illendöképpen le írni. Sept. 17-ik napján, szörnyű ágyúzás közt, 9 hajóval akartak a' Frantziák által jönni, kiket a' *Rajna*knak innekső partján ki szefeztetett ágyúk és Császári seregek, hajóiknak el süllyesztetések után ismét vissza üzték. Által jött ugyan egy hajó, de a' kiken lévő Frantzia granatérosok, rész szerént a' földre terítették, rész szerént pedig el fogattattak. Ezeknek vallás tettek szerént, olly fel tétellel akartak a' Frantziák

által jönni, hogy az ott fekvő Cs. K. helységeket, városokat, várakat fel gyűjtsák, a' gabonát elvigyék, a' barmokat el hajtsák, 's kezeseket vigyenek magokkal vilzsa az előjárók közzül. E' miatt sokkal inkább bosszonkodnak most reájok a' lakosok és parasztok, és önkényen ajánlották magokat, hogyha Fels. Urunknak tettezni fog, minden szempillantásban készek ellenek fegyvert fogni, és segítségekre lenni hadi seregeinknek nyomorúságos szolgálattokban.

Austriai Flandriából is azt a' hirt vettük, hogy az oda bé ütött Frantziák mindent, a' mit elől utól értek, vagy el rabolták, vagy a' mit magokkal el nem vihettek, meg gyűjtötták. — Fűrnes városának ugyan kedveztek, de a' mit annak környékén találtak, el ragadozták, 's magokkal a' lakosokkal vitették *Dünkerkába*.

A' *Pirmasens* mellett Sept. 14-dik napján, a' *Brunsvigiai* hertzeg, és *Morcau* (olvasd *Moro*) Frantzia Generál közt történt tsatáról, mellyről mi is emlékezetet tettünk újság levelünk 27. árkusának 9 dik lapján, leg közelebb ezt a' tudósítást vettük *Lotharingiának* határaitól, hogy mind a' kormányozó Generál, mind a' két N. biztosok azzal biztatták a' Frantzia katonákat, hogy az ottan fekvő Prussziai seregek erőtlenek lévén, könnyű leszen őket öfzve törni, és az egész vidéket fel prédálni. De éppen másként ütött ki a' dolog, mint a' miképpen ők belzéltek, és tsábitották alattok valóikat. Az ezen tsatában el hüllott Frantziáknak számok 1000 megyen, az el fogattattaké pedig 1590. — A' nyereség 30 darab ágyúból állott, mellyek közzül 21-nél többet el nem tsiphettek a' győzedelmesek; a' többit a' völgybe hányták magok a' Frantziák egynehány puskaporos szekérrel égyütt, az ágyúk el súlylyesztettek, az utólsóbbak pedig meg égettettek. A' Prusszusok közzül három fő tiszt, három al tiszt, és 22 köz ember esett el. Sebbe estenek 4 fő tiszt, 9 al tiszt, 99 köz ember. A' meg sebesített tisztek között vólt *Ziethen* (olvasd *Cziten*) fő

Strázsa mester, a' meg holt *Cziten* Pruffzus lovas Generálnak, a' ki a' hét esztendei háborúban sok vitézi tselekedetei által nevezetessé tette önmagát, 20 esztendős égyetlen egy fia. — Karján esett veszedelmes seb miatt kéntelenek voltak a' seb orvosok a' karját el vágni. Egy szép anecdota jut eszembe az öreg *Cziten* Generálról, melly az én *Berlinben* való lakásomnak idején történt. Közel 70 esztendős korában házasodott meg, 's vett el egy 35 esztendős kiss-aszszonyt; menyegzőjének tartására magát a' Pruffziai királyt II *Fridriket* is el hívta. A' király tréfából azt válaszolta az öreg Generálisnak: *Édes Czitenem, lakadalmadra nem megyek, hanem keresztelődre*, úgy gondolkozáván a' király, hogy az öreg Generális alkalmatlan lévén a' nemzésre, a' keresztelőjére menni sem lenne szüksége. Azomban 10 hónapok múltán egy szép gavallér fia született az 70 esztendős *Czitennek*, melly fülébe menvén az öreg *Fridrik* királynak, maga hozzá izent a' Generálhoz, hogy tett ígérete szenént született fiának kereszttségére nemtsak el megyen, hanem égyfersmind kereszt atyának ajánlja magát. Bé is tellyesítette ígéretét, és systemája ellen, mingyárt akkor zászló-tartónak tette az ifjú *Czitent*, azt, kiről itten emlékezőnk.

### *Lengyel Ország.*

A' *Pétersburgi* és *Berlini* udvarokkal szerzett égygyességnek ereje szerént olyan igazgatásnak formáját állíthatnak fel a' *Lengyelek* a' nékiek meg hagyatott tartományban, a' minémü nékiek magoknak tettzeni fog, és a' mellyet leg hasznosabbnak lenni látnak. Ennek az új constitutióknak készítésére deputatiót rendelt immár a' *Grodnoi* Ország gyűlés, a' melly az Ország gyűlése *Marsallyából*, 4 ministerből, kiknek ketteje *Lengyel Ország*, ketteje pedig a' *Litvániai* nagy herczegség részéről vagyón; egygy *Senátorból*, és minden tartomány részéről 4 *terrestris nuncius*.

ből áll (a). Ezeknek kiváltképpen való kötele-  
ségek leszen az országának kints tárát, dicasteriu-  
mait, az az, polgári és törvényes fizékeit jobb  
rendbe hozni, mint volt ennekelőtte. Minden la-  
kosnak szabadság engedtetett e' tárgyokról való  
értelmeiket írásban bé adni, és a' deputatióval  
közleni. A' hadi dolgokra és közööséges adóra,  
még a' *Warsóviai* gyűlésben 1791 ik esztendőben  
rendeltetett deputatiók, az akkor készitetett és  
közönségesen bé is vétetett új constitutió szerént  
kötelesek dolgozni.

Sept. 2-ik napján, akkor, a' midőn az Orosz  
követ parautsolattyára Orosz katonák, és ügyök  
mentenek bé a' királyi kastélyba, a' hol t. n. az  
ország gyűlése tartatik, felettébb meg iadúlva  
a' jó ízű király, én úgymond, *tellyességgel nem  
félek, egysz bizodalommal vagyok a' nemzet iránt,  
és meg sem tsalathozom abban. Újjokban azt mon-  
dom, hogy nékem a' nemzetem kívül más test ör-  
ző seregbe nintsen szükségem. Valamerre tekintek,  
mindenütt erőszakított látok, de esküszöm, abban  
részes nem vagyok. Védelmeztetésemnek színe alatt,  
idegen katonák vesznek éngemet környül, holott én  
ezen sükségtelen segítségért senkit sem kértem.*

*Sapieha* hertzeg, a' ki az 1791. esztendőben  
tartott *Warsóviai* ország gyűlésben *Litvánia*-ré-  
széről *Confoederatió* Marsal volt, és hazájához  
való igaz szeretetésből némsak ellene mondott a'  
*Targovitz*i *confoederatió*nak, hanem ennekfelette  
áihatatosan meg is maradt azon ellenmondás  
mellett, előbbi hivatalyától, az az, a' *Litvániai*  
pattantyús seregnek 20 esztendőig viselt fő kör-

---

(a.) *Kik nevezteessenek Lengyel Országban Se-  
nátoroknak, ministereknek, és terrestis nun-  
ciusoknak, világosan ki irtam az Ujj Magyar  
Kurir II dik darabjához ragasztatott töldalék-  
nak 31. lapján.*

mánvától meg fosztatott; ennekfelette az említett *Tungovitz*i conföderationnak végzéséből minden Livoniában lévő jószágát el vezttette, mellyet minden jó hazafiak sajnáilanak. Sok Lengyel nemesek nem nézhetvén tovább hazájoknak szerentésértelenségét, familiájokkal égyetemben Galliciába költöztek által.

### *Svecia.*

A' bö aratásnak és azon tsendes békességnek meg hálálására, mellyet a' jelen való háborús időkben az ország tapaszttól, egygy királyi circuliáris parantsolat szerént, a' jelen való hólnapnak 12 ik napján közönséges innep fog tartatani. A' parantsolat szerént köreles leizen a' papság az ezen napon tartatandó prédikátziókban, kiváltképpen az isteni félelmet, a' királyhoz való hűséget, az uralkodás formájának, és törvényeknek álhatatos meg tartását, és minden rendbe, karba és állapotba helyeztetett lakosok közt való égyességet, és szeretetet halgatóiknak szíveikbe bé nyomni igyekezni.

III. *Victor Amadeus* Sárdíniai király egygy pátenst küldött a' Frantziáknak hatalmok alól fel szabadítatott városokhoz és falukhoz, melly által az előbbi közönséges isteni tiszteletnek helyre állitása, és törvényes dolgok folytatásának módja parantsoltatik.

Múlt hólnapnak 2-dik napján hala meg a' *Montuai* tömlötzben, az el fogattatott *Semouville*nek titoknokja és úti társa, *Montgeroul* Frantzia Generál.

### *Béts.*

Három Obesterek u. m. *Fröhlich*, az Oláh vég regementől, *Popini*, *Boilo*, és Gróf *Heister* Gemmingen regementektől, Generál Májorságra emellettek, és égyyszersmind hivatalba állitattak

a' fő ármadánál ő Felsége által. *Betes János* urat az Hajdú városoknak kapitányát, 38. éltendeig külömb külömb féle hivatalokban mutatott hűségéért, és szolgálattyaéért királyi tanácsos méltosággal ajándékozta meg Felséges Fejedelmünk, el engedvén az illetén környül állásokban fizeteni szokott taxát.

### Magyar Ország.

Közelébb múlt hónapnak 24 dik napján, iktattatott bé nagy méltóságú *Gr. Kohári Ferentz* ő Nsága, Cs. K. Komornik, és a' Felséges K. Magyar helytartó tanátsnál tanácsos, *Hont* Vármegyei örökös, és fő lőpánságába, ugyan *Hont* Vármegyében *Kementzén*. Felséges Fejedelmünk rendeléséből, ő Eminentziája hertzeg *Batthyán József* Magyar Országának Primása és Kárdinális volt a' bé iktató, a' melly pompára számos uraság gyülekezett fel a' körül belől lévő Vármegyékből.

Méltóságos Gróf *Batthyán Todor* ő Excelentziája egygy olly hajónak nemét talált fel és készitetett itten *Bétsben*, mellyel a' leg szelesebb időben is minden veszedelem nélkül fel 's alá lehet a' vizen úszkálni. Történeiből magam is szemlélésére jutottam ezen találmánynak. Formája felül *ovalis*, az az tyúkmony forma, egészlen bé vagon fedve, körös körül folyosója, a' fedőléken pedig 4 oldalról egygy egy ajtaja vagon, az ajtó úgy vagon készitve, hogy azt mind fel lehet tölteni, mind le botosítani; felső része róstélyos, alsó része pedig egészlen deszka, ilyen formának az ablakok is készitetve, és valamint az ajtókat, úgy ezeket is fel lehet vonni, és ismét vissza botosítani. A' szél veszek között mind az ajtók, mind az ablakok le botosítatnak, és így akár mint hányattassék ez a' hajó a' vizen, 's akár mint hánkodjanak a' habok, 's akár mennyi víz tsapkodja annak oldalait, belső részébe bé

nem mehetvén, el nem süllyedhet. Vizbe lévő része lapos, és három lábnyál vastagabb; a' talpának padlása kettős, még pedig vastag deszkákból készült, sem kórmányát, sem evedző lapáttyait látni nem lehet, mind a' vízbe vagy on, még is akár mély nagy teher rakattasson reá, mind fel, mind alá könnyen lehet azon evezni. Erre az új találmányra *exclusivum privilegiumot*, az az, másokat ki záró just méltoztatott Fels. Urunk, annak találójának ő Excellentiájának adni, ilyen titulus alatt: *Neue königliche privilegirte Schiffsbau und Schifffahrts Kompagnie*; még pedig illetően hozzá adással, hogy ezen hajós társaságnak írott engedelmé nélkül, senkinek is szabad ne legyen vagy valóságára, vagy külső tulajdonságaira nézve is hasonló formájú hajót magának építeni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

### Jelentések.

Régtől fogva szándékozik a' Szombathelyi püspök ő Excellentiája, a' *Vass*, és körül belől fekvő Vármegyébéli ifjúságnak javáért ugyan Szombathelyen egygy Philosophica Chatedrát felállítani, de mivel sem a' Fejedelemtől engedelmé, sem fundusa arra való nem volt, kéntelenített boldogabb időre halasztani kegyes és idveséges szándékának tökéletességre való vitelét. — Azonban a' Tekintetes *Vass* Vármegyei uraság épületre való költséget és segítséget, a' Sz. *Gottárdi* Apátúr pedig esztendőnként 2000 forintot ajánlván a' tanítóknak fizettetésekre, újjobban elindult ő Excellentiája hasznos fel tételének előmozdításában, és a' mint örömmel jelenthettyük, nyert is engedelmet Fels. királyunktól a' régen ohajtott Philosophica chatedrának fel állítására, Isten minden részei fognak a' Philosophiának taníttatni, és a' mint reményleni lehet, igen hasznosan, ahoképezt jelentetik általunk közönségesen,

hogy a' kiknek kedvek lejénd a' Philosophica tudománynak tanulására, bizvást Szombathelyre mehetnek még e' mostan folyó hólnapban, annyival inkább, mivel jövő Novembernek 1-ső napján elfognak ottan a' tanítások kezdetetni.

\* \* \*

Mélt. Gróf *Festetics György* ö Nagyságának Magyar Országon Nemes *Szala* Vármegyében fekvő *Csáktornyai* Uradalmából jelentetik, hogy a' *Muraközi* szigetben lévő uraság' szöllei, a' mellett lévő erdőkkel, szántó-földekkel, és kaszálókkal, akár mind égyütt, akár részenként, minden hozzájuk tartozó Regale-beneficiumokkal, úgy mint: bór-méréssel, vadászattal, mézársszékkal, és egyéb jussokkal el adattatnak; vagy pedig na fundus mutatódik, mindenkori, fél ezteendőként való elő-fizetésre, 24 ezteendőig árendába bocsátatnak, sőt néhány szőlő-mívesek is engedtetnek által, redemió vagy árenda mellett; valamint azon szőlők is, mellyek eddig dézma, szolgálat, vagy egyéb terek alatt vóltak, meg égyyezés mellett, 24 ezteendőkre fel szabadítatnak. Ha azért valamelly Magyar, vagy Horvát, vagy Szejer Országi birtokosok, ezen szigetben lévő szőlőjekeket fel szabadítani, vagy mást venni, vagy árendálni kívánnának: leg fellyebb Oktobernek 21-ik napjáig, vagy a' Rátz-Kánisai Kir. Harmintzadnál, vagy Lapsinán az uraság' tiltájénél, vagy a' Csáktornyai Fiskálisnál, akár szóval, akár írás által magokat azon darabok eránt jelentsék, a' holott bővebb tudosisát vehetnek, sőt a' szőlőt is meg nézhetik. Oktobernek 21-dikén pedig, az uraság-nak ki küldött biztosai, hegyről hegyre jární, es a' Contraktusoknak tsinálásában munkálódni fognak.

*Doct. Decsy Sámuel.*